

KONGRE / SEMPOZYUM / KONFERANS

Fethi Gedikli*

Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu, 25-27 Ekim 2021, Ankara, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi

“Ankarada 25-27 Ekim 2021 günlerinde düzenlenmiş olan Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu ardından kısa notlarım... Daha geniş bir değerlendirmeyi *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları* dergisi için kaleme almak niyetindeyim.” diyerek, sempozyumu merak eden, Türkiyede hukuk tarihinin kurucusu Sadri Maksudi Arsal'ın torunu Gönül Pultar'ı @gpultar da etiketleyerek 28 Ekim 2021 günü twitter hesabımdan paylaşmışım. O not şuydu:

“Üç günlük ‘Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu’ dün kapanışını yaptı. Kapanış konuşmalarında profesörler Gül Sevgi Akyılmaz, Zafer Toprak, Mustafa Öztürk, Fethi Gedikli, Fatma Gül Demirel görüş, tespit ve temennilerini paylaştılar. Türk Hukuk Tarihi disiplininin kurucusu Ord. Prof. Sadri Maksudi Arsal ve onun kürsüsünün devamcıları profesörler Coşkun Üçok, Halil Cin, Ahmet Mumcu, Gülnihal Bozkurt saygıyla anıldı.

Üç gün boyunca hukuk tarihçisi, tarihçi, dilci ve ilahiyatçı akademisyenler muhtelif bildiriler sundu. Milli bir sempozyumdu ama ayrıca Azerbaycandan da iki katılımcısı vardı.

Sempozyum, Adalet Akademisi, Türk Tarih Kurumu (TTK), Türkiye Barolar Birliği (TTB) işbirliği ile düzenlendi. Sempozyum, Türkiye Adalet Akademisi baş-

Geliş/Received: 21.10.2022 * Kabul/Accepted: 11.11.2022.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilimdalı başkanı, Sadri Maksudi Arsal Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi müdürü.

kanı Muhittin Özdemir, TTK başkanı Birol Çetin, TBB başkanı Metin Fezyioğlu, Adalet bakanı Abdülhamit Gül'ün açış konuşmaları ile başladı.

Programda duyurulmuş olmasına rağmen, Kültür ve Turizm bakanı Mehmet Nuri Ersoy ve TBMM başkanı Mustafa Şentop'un katılmadığı görüldü. Bu sebeple, Prof. Dr. M. Akif Aydın'ın 12.00-12.30 arası vuku bulacak açılış oturumu konuşması erkene çekildi. Dolayısıyla, bu oturumu kaçırılanlar oldu.

Türkiye Adalet Akademisinde eğitim gören birçok hakim ve savcı adayları, sempozyum tebliğlerini üç gün boyunca ilgiyle izlediler. Toplam 64 tebliğle ilan edilen program, tebliğcilerden birinin hastalığı sebebiyle gelememesi üzerine 63 tebliğin sunumuyla tamamlandı. Program iki ayrı salonda düzenlendiği için tüm tebliğlerin izlenmesi mümkün olamadı. Başka benzerlerinde olduğu gibi tercih etme mecburiyetinde kalındı.

Sempozyum, Külliye'nin bitişiğinde Millet Kütüphanesinin 6. katında yapıldı. Böylece katılanlar bu görkemli kütüphaneyi görme ve tanıma fırsatı buldular. Giriş katındaki İbrahim Müteferrika'nın bastığı kitaplardan, ona ait eser ve malzemelerden oluşan sergi de çok ilgi çekici idi. Ayrıca kütüphanenin zengin toplamasından seçilip sergilenen bir bölüm el yazmasını; basma kitabı da görme fırsatı oldu...

Kıdemli, genç muhtelif disiplinlerden meslektaşlarla tanışma, birbirinin çalışmalarından haberdar olma, görüş alışverişinde bulunma ortamının oluşmuş olması; bu uzun, sıkıntılı taçlı sıvaşkı kapanışından sonra herkese iyi geldi.

Geç de olsa sözümü tutmaya çalışıp o "kayıt"ları bir parça daha genişletmek isterim. Türkiyede Türk Hukuk Tarihi kongreleri düzenleme şerefi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde başkanı bulunduğum Hukuk Tarihi anabilim dalına aittir. Daha önce Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bir hukuk tarihi çalışmayı yapılmıştı. Bu toplantının "sempozyum" adıyla düzenlenen ilk Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu olduğu doğrudur; ama kongre ve sempozyum kelimelerinin zaman zaman birbirine yakın veya eş anlamda kullanıldığı hatırlanırsa Ankarada düzenlenen dördüncüsü bu toplantı, Türk Hukuk Tarihi kongrelerinin dördüncüsü de sayılabilir. Gerçekten de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde başarılı geçen üç Türk Hukuk Tarihi kongresi düzenlenmiştir.

Devletin bir kurumunun Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu düzenlemesi bir yandan olumludur, devletin bu alana önem verdiğini ve katkı vermek istediği biçiminde yorumlanabilir ancak bu defaya mahsus olmadığı, devamlılık göstereceği inandırılmış olursa değerli olur. Aksi halde bu işi üniversitelere bırakmak, onlara bu yolda muhtelif vasıtalarla destek vermek daha münasip diye düşünürüz.

Her ne kadar 63 tebliğ sunulmuşsa da kimi tebliğlerin sempozyuma kabul edilirken daha ince bir elemenden geçmesi gerektiği gözlemlenmiştir.

Türk hukuk tarihi kongreleri, sempozyumları çok sık yapılmamakla beraber, öbür daldaki bilimcilerin aksine, hukuk tarihçilerinin bunlara ilgilerinin beklenen seviyede olmadığı dikkati çekmektedir. Ankarada tertiplenen bu sempozyumda da bu müşahedemiz bir kez daha teyit edilmiş oldu.

Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, yaptığı açış konuşmasında “hukuk devleti” ile “kanun devleti”ni değil, insan haklarına dayanan, hukukun evrensel ölçütlerini koruyan ve geliştiren devleti kastettiklerini belirterek, “Bir hukukçunun mesleki kalitesi de sadece kanunu uygulama kabiliyetine göre ölçülmemelidir.” diyerek önemli bir konunun altını çizmiştir.

Adalet Akademisi başkanı Muhittin Özdemir konuşmasında, “Başka toplumlar adaleti tabiatta, tanrılarda ve mitolojik nesnelere ararken, aynı dönemde Türkler ise devletin kuruluş ve işleyişi ile ilgili temel kuralları töre olarak belirlemiş hukuk kurultayları ve yosun hukukuyla somutlaşan adalet anlayışı ortaya koymuşlardır.” dedikten sonra, İslamı kabul ettiler de adalet anlayışının Türklerin devlet hayatında önemini kuvvetli bir şekilde vurgulayıp devletin adaletle kaim olacağını ifade etmiştir.

Türk Hukuk Tarihinin önde gelen hocalarından M. Akif Aydın, açılış konuşmasında sicillerin bilgisayar ortamına aktarılmasının öneminden ve gelişen sayısal teknolojilerin imkanlarından etkin bir şekilde yararlanmayı başarmadan bahsederek İSAM’da elektronik ortamda araştırmacılara sunulan yayımlanmış 100 kadı sicili gibi, Diyarbakır, Çorum, Konya Şer’iyye Sicilleri ve Ahkam Defterlerinin tamamının bir merkezde toplanıp elektronik olarak ulaşılır olmasının önemini belirterek bu sempozyumla Türk hukuk tarihçiliğinin yeni bir aşamaya geçtiğini ifade etmiştir.

Sempozyumda, Cumhuriyet dönemiyle ilgili tebliğin az olduğu görüldü. Belki hukuk tarihi çalışanların bu konuya halen yeterince eskimedi, tarihileşmedi diye gerekli ilgiyi göstermedikleri söylenebilir.

Son olarak sempozyumda tebliğ sunan ve ona dinleyici olarak katılan pek çok gencin bulunması, sahada çalışanların sayısının ve sahaya ilginin arttığına göstergesi sayılabilir. Kimilerinin ilk tebliğini sunduğu bu tür toplantılarda kıdemli hocaların uygun bir dille gençleri teşvik etmesi, yanlışlarını belirtirken şevkini kırarak, meslekten soğutacak değil cesaretlendirici, yapıcı eleştirilerde bulunması beklenir. Hepimiz öğrene öğrene geliyoruz. Bu sempozyumlar biraz da kıdemli hocalarla yenilerin irtibatlarını sağlama ve tecrübelerinden yararlanma yolunu açma, genç katılımcıların yol yöntem gö(ste)rme amacını güder. O sebeple, genç

akademisyenlerin kongrelere, sempozyumlara katılmaları, akademik hayatın daha iyi seyretmesi bakımından özendirilmelidir. Soru-yanıta mutlaka vakit ayrılmalıdır, bence bilgi şölenlerinin faydalarından biri de, tebliğlerin hemen ardından cereyan eden bu soru-yanıt kısmıdır.

Yapılan açıklamaya göre, Türkiye Adalet Akademisi tebliğleri kısa zamanda içinde neşredecektir. 3 Mart 2022 tarihinde Türkiye Adalet Akademisinden, e-posta ile Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı çalışmalarının tamamlan-dığı bildirilmiş ve 1282 sayfa taslak bildiriler kitabı PDF olarak gönderilmiştir. Bildiri sunanlardan, bildirileri ve çalışmanın geneli ile ilgili görüş ve önerilerini 10 Mart 2022 tarihine kadar bildirmeleri istenilmiştir. Söz verildiği halde bugüne kadar tebliğlerin yayımlanmamış olması bir eksikliktir. Umarım kısa zamanda tebliğlerin yayımı gerçekleştirilecektir.

XXVI. Geleneksel Genç Hukuk Tarihçileri Konferansı (XXVIth Annual Forum of Young Legal Historians), 12-15 Ekim 2022, İstanbul, İstanbul Üniversitesi

İÜ Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi anabilim dalının gayretleriyle gerçekleştirilen “XXVI. Geleneksel Genç Hukuk Tarihçileri Konferansı”, 12 Ekim 2022 Çarşamba İstanbul Barosunun konferans salonunda açılmıştır. Sempozyumun bu seneki teması “hukuk tarihinde sorumluluk ve yükümlülük”tü. Konferans başkanı İÜ Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi anabilim dalı başkanı Prof. Dr. Fethi Gedikli, konferansın hukuk tarihi açısından önemli bir şehir olan İstanbulda yapılmasından duyduğu sevinçli paylaştığı, İÜ Rektörlüğü ve İÜ Hukuk Fakültesinin verdiği desteğe teşekkür etmiştir. Ayrıca Hukuk Tarihi anabilim dalı mensuplarının hepsine teşekkür etmiş; Dr. Öğr. Üyesi Ebru Kayabaş, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İslamoğlu ile araştırma görevlileri Esra Çetinkaya ve Salih Emre Bozgeyik’in adını anmıştır. Yine Hukuk Tarihi anabilim dalı mensupları ile birlikte büyük emek sarfeden Dr. Sinem Oğuş’i de zikretmiştir.

İÜ Hukuk Fakültesi dekanı Prof. Dr. Ömer Ekmekçi, dekanı bulunduğu fakültenin tarihinden söz ederek onun Türkiyedeki hukuk eğitiminin öncüsü olduğunu, bu niteliğini “hukuk öğretimi” yanında “araştırma” alanında da artırarak sürdürdüğünü vurgulamıştır. Ardından İstanbul Barosu adına Av. Sinan Naipoğlu böyle bilimsel toplantıya dünyanın en güçlü barolarından biri olarak katkıda bulunmaktan mutluluk duyduklarını belirten açış konuşmasını yapmıştır. İstanbul Medipol Üniversitesinden Hukuk Tarihi anabilim dalı başkanı Prof. Dr. M. Akif Aydın yaşadığı acı kaybın tazeliği sebebiyle katılamadığı konferansa, Belçika Ghent ve Antwerp Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Sebastiaan Vandenbogaerde I. Dünya Harbinde evleri yıkılan kişilerin tazminat davalarıyla ilgili bildirisini sunmuştur.

Verilen öğle arasında sonra açılışın ikinci oturumu gerçekleşmiştir. Bu oturumda da Ankara Üniversitesinden Hukuk Tarihi anabilim dalı başkanı Prof. Dr. Nevin Ünal-Özkorkut, Ankara Hukuk Fakültesi tarihinden, “hukukun üstünlüğü” ve “hukuk devleti” kavramlarının köken ve içeriğinden ve Türk anayasalarında yer alma biçimlerinden söz etmiştir. İÜ Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi anabilim dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Cihan Osmanağaoğlu Karahasanoğlu, Genç Hukuk Tarihçileri oluşumu hakkında bilgi vermiştir. Napoli Federico II Üniversitesinden Doç. Dr. Valerio Massimo Minale ise konferansa katılamamıştır. Dokuz Eylül Üniversitesinden Doç. Dr. İrem Karakoç konuşmasında sorumluluk ve yükümlülük, adalet kavramları üzerinde durarak, hukuk tarihinin mukayeseli çalışılmasının önemini vurgulamıştır.

13 Ekim 2022 Perşembe günü Konferans, İstanbul Üniversitesinin Doktora ve Mavi Salonunda devam etmiştir. Bosna Hersek, Hırvatistan, Sırbistan, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Rusya, Belçika, Polonya, Brezilya, İsveçten katılımcıların bulunduğu Konferans programında 63 tebliğ sahibinin adı yer almıştır. Türkiyeden, on ikisi İÜden olmak üzere toplam 17 katılımcı vardı. Böylece ilk kez Türkiyede düzenlenmiş olan “Geleneksel Genç Hukuk Tarihçileri Konferansı”na yine ilk kez Türkiyeden bu kadar çok tebliğ sunulmuş ve konferans içeriği bu bakımdan da zenginleşmiştir. Kalan tebliğciler, yabancı uyruklulardır. Batıbilimi (Garbiyat) hakkındaki bilgimizin sınırlılığı anımsanacak olursa, bu nitelikteki bir konferansın Türkiyede toplanmış olmasının önemi takdir edilecektir. Konferans tebliğleri toplanıp yayımlanırsa daha geniş bir kesim, bu önemli etkinliğin çıktılarından yararlanma imkânı bulabilecektir. Tebliğ başlıkları ile özetlerin yer aldığı kitapçığı bu bağlantıdan incelemek mümkündür: https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=the-programme-xxvith-annual-forum-of-young-legal-historians_638011114839387577.pdf

Çoğunluğu Avrupadan olan konferans iştirakçileri, 15 Ekim 2022 Cumartesi günü yağmura rağmen, Boğazda tekne turuna çıkmışlar ve öğleden sonra Sultanahmet Camisini gezmişlerdir. İstanbuldan iyi izlenimlerle ayrıldıklarını gözlemlediğimiz konferansçılar, gelecek yıl Bosna Hersekin başşehri Saraybosnada buluşma kararı almışlardır.

Bundan böyle, Türkiyenin (genç) hukuk tarihçilerinin bu Konferansa daha fazla katılıp dünyanın muhtelif ülkelerinden gelen hukuk tarihçileriyle tanışıp görüş alış verişinde bulunacaklarını ümit ve temenni ederim.